

ochranca stád; porovnaj gréckeho Pana**Velenas - Velinas****Velent - Völundr**

Veles - tiež *Volos*; staroslovanský boh dobytky (pozri *slovanská mytológia*), ochranca stád a pastierov; bol jedným z hlavných a najstarších božstiev *Slovianov*, uctievaný všetkými slovanskými národmi, najviac však v Rusku; niektorí ho tiež uvádzajú ako slnečného boha pre jeho spriaznenosť s Perúnom (pozri *solárne božstvá*); je vládca mŕtvych a pán *podsvetia*, ktoré *si starí Slovania predstavovali ako šire pastviny* (pozri *elyzejské polia/elysion*); v *staroindickej* mytológii vystupuje bytosť *Valá* (skrývajúci, zmocňujúci sa), ktorá kradne bohovi *Indrovi* dobytok, ukrýva ho v neprístupnej jaskyni a tam ho požiera; Indra skrýšu vypátra a v súboji víťazí; podobná bytosť kradnúca dobytok (*Velinas*) sa vyskytuje aj v baltickej mytológii; ruskí filológovia na základe porovnávacích štúdií zrekonštruovali mýtus o boji medzi Perúnom a Velesom; príčina nepriateľstva medzi Velesom a Perúnom tkvela v tom, že Veles ukradol Perúnovi syna, ženu alebo (najčastejšie) dobytok; Veles sa v podobe *draka* alebo *hada* vynára z *podsvetia* a po *strome sveta* sa šplhá do Perúnovho nebeského sídla; ten však naňho zošle blesky a Veles sa dá na útek, pri ktorom sa premieňa alebo skrýva za skaly, stromy, zvieratá a dokonca ľudí; Perún ho napokon zabije a z Velesovho dorážaného tela sa uvoľní lup v podobe *dažd'a*; v odborných kruhoch je tento mýtus interpretovaný najčastejšie ako striedanie období sucha a dažďa počas roka; obdobie sucha je spôsobené Velesovou krádežou, ktorá zakaždým uvrhne svet do *chaosu*; hromy a blesky predstavujú božskú bitku a po prehre Velesa začne pršať a svet sa vracia k pôvodnému poriadku; Veles ale nezomiera, ako had si zvlieka starú kožu a mýtus sa stále opakuje; napriek tomu, že Veles v tomto príbehu zohráva negatívnu rolu, nebol vnímaný ako zlý boh; jeho boj s Perúnom nepredstavuje súboj *dobra a zla*, ale *dualistický* princíp v striedaní počasia, ktorý sa opakuje každý rok; Velesa poznáme z viacerých písomných prameňov (Život sv. Vladimíra, Slovo o pluku Igorovom, Život sv. Avraama Rostovského, Nestor a iné); o rozšírení kultu Velesa svedčia aj nálezy *falických* symbolov, ktoré poukazujú na silu *plodnosti*, od ktorej záviselo rozmnožovanie stád; centrom jeho kultu bol Novgorod, kde v určitom období dokonca prevyšoval Perúna; bol *patrónom* tohto mesta; tu ho tiež uctievali ako boha *obchodu a námorníctva*; svätyne mal aj v Kyjeve a Rostove; najčastejšie sa spodoboval ako muž s hlavou *býka* alebo s *tromi hlavami* nad sebou a *rohmi*; *kresťanstvo* v ňom preto videlo *čerta* a tak dal jeho sochu knieža Vladimír v roku 988 hodiť do rieky Počajny; pri zbere úrody, keď sa klasy viazali do *snopov*, často sa to nazývalo viazaním *Velesovej brady*; na Velesa sa, podobne ako v prípade Perúna, aj prisahalo; tu predstavoval ku Perúnovi ďalší protipól: zatiaľ čo Perún vládol a pri porušení *prísahy* trestal hrubou silou, Veles predstavoval moc *mágie* a vinníkov trestal ťažkými *chorobami*; slovanský Veles bol blízky litovskému *Velinasovi*; pozri *slovanská mytológia*

[http://sk.wikipedia.org/wiki/Veles_\(boh\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Veles_(boh))

Autor neuvedený: Tisícročie Rusi (návrh pomníka s postavou boha Velesa v strede, Veľký Novgorod, 2009)

Velesova brada - pozri *Veles*

Velesova kniha - [www: Velesova kniha](http://www.velesova-kniha.sk/) je údajne textom prastarých Slovanov, ktorý je napísaný *runovým písmom* vyrezaným do bukových doštičiek; podľa zástancov autenticity textu bol spísaný novgorodskými veľkňazmi v 9.st., ale pravdepodobne ide o *falzum*; Velesova kniha je venovaná bohu *Velesovi*; opisuje dejiny Slovanov od dôb „praotcov“ až po 9.st.; bola údajne objavená v roku 1919 a v roku 1941 sa stratila; zverejnená bola prvýkrát v roku 1950 P. Miroljubovom a Alexandrom Kurenkovom, ktorí rozlúštili jej obsah; jej skutočný vznik sa podľa rôznych zdrojov datuje do 40. rokov 20.st. alebo na začiatok 19.st., pričom existuje viacero textových verzií; v niektorých pasážach sa podobá na *bibliu*; citát z úvodu knihy znie: Túto Velesovu knihu zasväcujeme nášmu Bohu, ktorý je našim útočiskom i našou silou...I šli sme za našim bohom a začali Ho velebiť: Buď pochválený dnes ako v budúcnosti a na veky vekov! Toto slávnostne predniesli kúzelníci. Potom odišli a vrátili sa späť“; jednu zo snímok doštičiek skúmala už v roku 1960 sovietska paleografka L. P. Žukovská, ktorá po expertíze rukopis označila za „podvrhnutý predcyrilický rukopis“; proti pravosti textu svedčí i vývoj jazyka, ktorý rekonštruovala slovanská porovnávacia jazykoveda, najmä chyby vo fonetike, z hľadiska etymológie nezmyselná a nesystematická gramatika a občasné použitie slov, ktoré vznikli až v *stredoveku*; zástancovia pravosti rukopisu tieto chyby vysvetľujú Miroljubovými chybami v transkripcii pôvodného textu, ktorú, keďže originál je zničený, nie je možné posúdiť, alebo opraviť; ďalším argumentom je to, že niektoré z mytologických predstáv, ktoré kniha využíva, vznikli pravdepodobne až ako kresťanská dezinterpretácia skutočných pohanských názorov (napr. koncept Belboha), ďalej sú z tohto hľadiska podivné značné paralely s biblickými príbehmi, napr. príbeh o zotročení Slovanov; mieša aj záposlovanskú a východoslovanskú mytológiu, hoci podľa historických výskumov išlo o odlišné náboženské systémy; niektorí zástancovia slovanského novopohanstva však napriek týmto námietkam považujú text za svoju svätú knihu; pozri *dielo literárne*

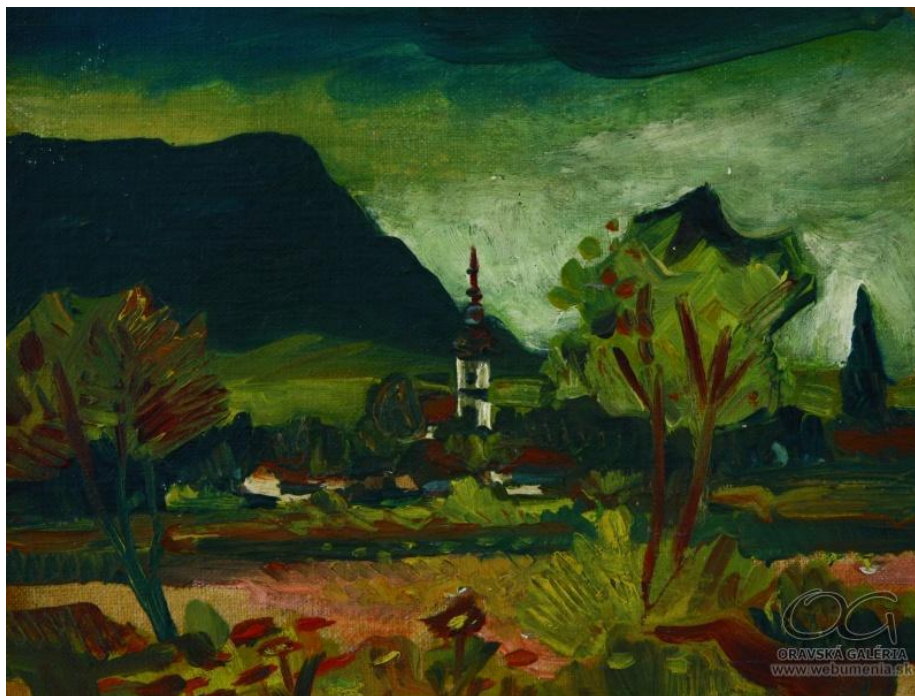
http://sk.wikipedia.org/wiki/Velesova_kniha

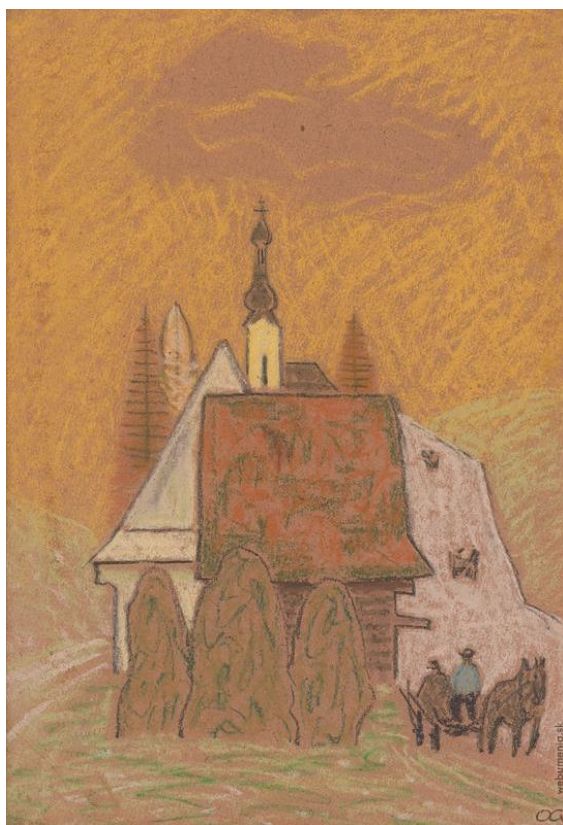
Velesova kniha, buková doska č. 16, runové písmo

Veličná - pozri *Slovensko*

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Veli%C4%8Dn%C3%A1>

A. P. Weisz-Kubínčan: Veličná (1901-1950)

M. A. Bazovský: Veličná (1948 -1950)

velificatio - lat.; príď. meno v jednotnom čísle: velificans; v množ. čísle množné číslo velificantes; velificatio je štylistické vyjadrenie používané vo starovekom *rímskom umení* na vyjadrenie božskosti pomocou vejúcou odevu (porovnaj *vanutie logu*); velificatio predstavuje „intenzívny pohyb“, ktorým sa vyjadruje *zjavenie* (pozri *epifánia*) alebo „nebeská klenba“ (pozri *firmament*); často sa objavuje v prípade bohov počastia, nebeských a morských božstiev; ide o charakteristickú *ikonografiu*

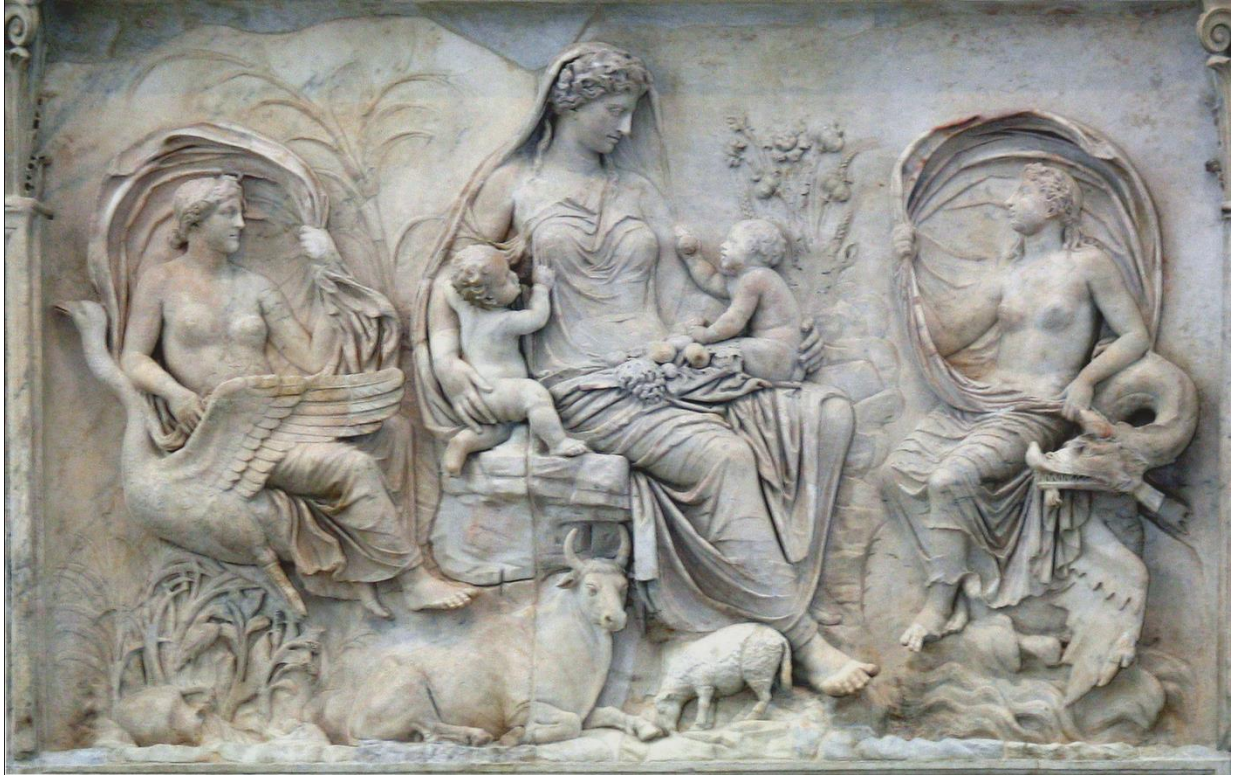
personifikovaného *vánku* a je jedným z prvkov, ktorý odlišuje rímsku bohyňu Mesiaca, *Lunu*, v jej astrálnych súvislostiach; nie všetky božstvá sú zobrazené ako velificantes (s vejúcim odevom); velificatio môže byť použité aj na označenie členov cisárskej rodiny, ktorí boli zbožšteni a používali titul *Divus* alebo *Diva*; velificatio je častým javom v rímskom umení, vrátane maľby, mozaiky, reliéfu a sochárstva, hoci často prináša technické ťažkosti v prípade voľne stojacej sochy; aténsky sochár *Praxiteles* bol schopný ho používať; termín je tiež používaný pri opise *helenistického umenia*; velifikatio sa používalo aj v neskoršom západnom umení, v ktorom je niekedy popisované ako *aura*, „vánok, ktorý že veje z bud' bez, alebo zvnútra, ktorý zdvihne závoj a odhaľuje tvár inak neviditeľnej bytosti“; niektorí učitelia sú toho názoru, že velificatio môže odkazovať na kult *víly*; význam závoja je niekedy vysvetlený z hľadiska obradov tajomných náboženstiev; zasvätení nosili závoje, ktoré zdvihla kňazka; závoj bol symbolom smrti a jeho odstránenie v obradu znamenalo začiatok znovuzrodenia; velificatio tak javí v scénach na sarkofágoch a v inom pohrebnom umení

<https://en.wikipedia.org/wiki/Velificatio>

<https://www.google.sk/search?q=velificatio&espv=2&biw=1844&bih=995&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CCYQsARqFQoTCIOIvpXJ6scCFcnPFAodkK0PpQ>

Neptún velificans (velificatio, mozaika, 3.st.)

Dvojica velifikantes (Augustov oltár mieru, 1.st.)

N.-N. Coypel: Zrodenie Venuše (velificatio, 1732)

N.-N. Coypel: Triumf Galatey (velificatio, 1727)

E. Le Sueur: Zeus premenený na orla unáša Ganyméda (17.st.)

Velinas/Velnias/Velenas/Velša/Velionis - boh baltských národov (Litovci), ktorý má vzťah k slovanskému *Velesovi/Volosovi*

-v spisovnej litovčine je slovo Vėlnias (častejšie Vėlenas alebo Vėlinas) stále živé; v niektorých dialektoch v skrátenej podobe ako *Velas* alebo *Vels* sú v súčasnosti označením *čerta*; ešte asi pred 200 rokmi bol Vėlnias jedným z najdôležitejších predkresťanských božstiev; bol bohom *mŕtvych* a dobytká (*bohatstva a plodnosti*); jeho význam v pobaltskej mytológii môže byť znovu zostavený prostredníctvom historických záznamov a *folklóru*; v neskoršej dobe sú napriek tlaku cirkvi Vėlniasove *archaické* črty hojné a presvedčivé; v tomto texte je používané staršie meno Velinas; v lotyšskej gramatike z r. 1783 od Lange-Stendera je Velša „boh mŕtvych“ a Velli (Vella) sú „dni boha mŕtvych“; v prameňoch zo 16.st. je *Velionis* nazývaný „boh mŕtvych“, ktorému bolo počas „dni mŕtvych“ obetované (pozri „*Tollundský muž*“); potom je tu ženská podoba Veliuona (mesto);

do konca 19.st. sa verilo, že veles - duchovia hrdinov v lesoch bojujú alebo štvú divú zver; skupiny veles v podobe oddielov môžu byť videné na nebi, na zemi medzi dvoma cintorínmi alebo v podobe pochodujúcich útvarov po vlastných cestách, pričom je jasne počuť tresk zbraní, pískanie, tieskanie, brechot psov a smiech; ich chodníky sú zvané „cesta Deiv es (či Veles)“; deives mohli byť baltské bojovné panny odvádzajúce padlých hrdinov do Vellinasovej ríše; slovo Velinas má možno spojitosť so staroseverským valr – „padlí v boji“ a Val-Höll – „Sieň padlých bojovníkov“ (pozri *Valkýry*); koreň vel je častý v pobaltských miestnych menách, predovšetkým mien barín, rašelinísk, jám, lúk, jazier a riek:

Veleno raistas: močiar blízko mesta Jieznas v strednej Litve

Velen duobė s: jamy v blízkosti mesta Klaipėda

Velen Peška E: močiar blízko mesta Klaipėda

Vel Ė nijos Pieve: lúka blízko mesta Mosėdisv severozápadnej Litve

Vėlys: jazero pri meste Daugėliškisv severovýchodnej Litve

Veliuona: rieka pretekajúca mestom Veliuona

Velinasovo meno nesmelo byť vyslovované; bolo *tabu*, a tak sa používalo množstvo opisných mien; mnoho z nich poukazuje na jeho prilytky a obľúbené miesta: Raist inis – „ten zo slatín“ (ra istas – „slatiny“), Balinis – „močiar, rašeliniská“ (bala – „močiar, rašeliniská“), Kirnis (kirnis – „rašeliniská“; toto meno uvádza Ján Lasička v 16.st.), Šilinis (Silas – „borovicový les“), Gabikis (z gabjauja – „stodola“, Gabija – „ohneň“), Pinčiukas alebo Kaukas (Velinasovi trpasličí príbuzní žijúci v maštaliach a stajniach); najhornejšie Velinasovo meno, zachytené slovníkmi počnúc 16.st., je Pikulas, Pikis, Piktis; Velnias yra Piktis („Velinas je Piktis“), píše Szyrwid vo svojom slovníku zo 17.st.; meno Zornogott („hnevny boh“) stojí v Mielckeho slovníku z r. 1800 a Höllengott (podsvetný boh) v Kurschatovom slovníku z r. 1874; zhruba sto litovských miestnych mien nesie koreň Piktov; podľa litovských povestí môže Velinas v zlosti stvoriť vzdušný vír; ďalším Velinasovým menom bolo *Ragius* (Vidiaci), od slovesa reg e ti – „vidieť“, ktoré zdôrazňuje Velinasovu jasnozrivú schopnosť; jeho ženským náprotivkom je *Ragana*, *veštkyňa*, v súčasnej litovčine *čarodejnice*; jasnozrivosť je podľa litovských povestí Velinasovou najvýraznejšou schopnosťou; podobne ako oko germánskeho boha *Odina* (obetoval ho za možnosť napiť sa zo svätého prameňa) je aj Velinasovo oko magické; v Hennebergerovom popise litovského pohanstva z r. 1595 sa dočítame, že v blízkosti mesta Įsrutis (Insterburg) v Malej Litve je svätý prameň Golbat, kam sa „muži chodia stať jednookými“, čo znamená obetovať oko; bolo nesmiernou čťou byť jednookým a niektorí jednookí starci žili ešte v Hennebergerovej dobe; z 12.st. je známa „Velinasova voda“, ktorá po navlhčení urobí oko jasnozrivým; jasnozrivosť je v povestiach spájaná s Velinasovou účasťou na slávnostiach *tanca* v nádherných palácoch, ktoré sa potom, čo zakráka vrana, menia v močiare; Velinas je neustále v priateľskom styku s dedinskými muzikantmi či sa jedným z nich môže stať; puto medzi *hudbou*, *tancom* a *jasnozrivosťou* má zreteľné analógie v celej *indoeurópskej* tradícii; v ruskom „Slovu o pluku Igorovom“ je Bojan, hráč na husle, veštec, básnik a čarodejník nazývaný „Velesovým vnukom“; staroruský *Veles* je božstvo porovnateľné svojím postavením aj menom s Velinasom; litovské príslovie hovorí „šikovný ako Velnias“; toto súslvie vyjadruje Velinasovo spojenie s *bohatstvom* a *obchodom*; Velinas pomáha chudobným a dobrým ľuďom tak, že kradne iným, podvádza švindlerov, prináša nadprirodzené dary, dokončuje ťažkú prácu a v okamihu vyrieši potvorské ťažkosti; miestami sa objavuje ako *ohnivý had* či hadí kráľ; miestami sa objavuje ako ten, kto získa jeho korunu, sa stane *jasnozrivým* a vševedúcim, zbadá skryté *poklady* a porozumie *reči zvierat*; Velinasovým príbuzným je démon *Aitravas*; s Velinasom je v listinách zo 16.st. ako aj neskorších storočí stotožnený *Kaukas*; v starej pruštině slovo cawx znamená „Velnias“; v súčasnej ľudovej tradícii sa Velinas vyskytuje na lúke v preoblečení za dieťa, ktoré si s pastiermi „hádže diskom“; toto dieťa je však veľmi silné; hodí disk, ktorý sa rozozvučí a zasviští, a pretože ho nikto nemôže zastaviť, letí ešte mnoho míľ; Velinas je nesmierne silný, dvíha a prenáša veľké kamene, staví kamenné mosty a riečne hrádze; keď prenáša kamene, dvíha sa vzdušný vír; keď vkročí na kameň, zostanú po ňom odtlačky; tie sa nazývajú Velnio pėdos – „*Velniasovy stopy*“ a spájajú sa s nimi záračné javy; dažďová voda v týchto stopách získava čarovné vlastnosti, pričom ženy tieto kamene vyhľadávajú kvôli plodnosti; v ľudovej tradícii Velinas nadbieha dievčatám, zväzda ich, načo sa im narodí Velinasovo *dieťa*; od narodenia je výnimočne silné a má vyklenuté brucho; jeho matka zomrie, ak ho budú počuť po narodení plakať; deti, ktoré sa vedľa skoro po narodení rovno posadiť, skúsenejšie ženy zabijú; Velinasovo spojenie s pastvinami a kameňmi je bezpochyby motívom prežívajúcim z *praveku*, ale väčšia časť *povier* Velinasa stotožňuje s bohmi *podsvetia* neustále smädnými po ľudskej krvi; jeho ríša je hlboko v močiaroch a jazerách; láka ľudí do močiarov a jazier, kde ich kúri (?), avšak bežne zabíja ľudí *obesením*; Velinas vládne riši noci a smrti, je stvoriteľom *kameňov*, *hadov*, *ropúch*, *žiab*, všetkých plazov, kosov (?), všetkých čiernych a dravých zvierat, a tiež *skál*; berie na seba mnoho podôb: hada, čierneho psa, čierneho prasaťa,

čierneho *koňa*, *kozy*, veľkej *ryby* (najčastejšie šľuky alebo ostriča), *králika*, zvláštneho *vtáka*, *draka*, malého čierneho *chrobáka*, *piadimužika* alebo mladého muža; Velinas je veľmi obávaným trestajúcim bohom; preto podoba, ktorú na seba berie, nie je vzdialená hrôzostrašným výjavom, halucináciám a snom; jeho skutočná podoba nie je známa, pretože kto ho uvidí, v okamihu zomrie; býva vyobrazovaný, ako riadi svoj voz alebo sane ťahané koňmi; podľa povestí a povier Velinas láka ľudí do neznáma; objavuje sa v podobe pekného mladíka, pričom pozýva dievčatá na večierky, zahŕňa ich darmi a tancuje s nimi celú noc; ráno sa ukáže, že sa dievča v noci obesilo; Velinas pozýva krásnych mladých ľudí do veľkolepých palácov, kde hrá nádherná hudba, ale náhle sa palác, muzikanti a mladí prepadnú do hĺbín alebo zistia, že sa nachádzajú v močiari; ľudia, ktorých Velinas baví alebo s ktorými sa priateli, umierajú obesením či usmrtením; cestu do Velinasovho kráľovstva sprevádza hra na *husle*; dokonca aj dnes vidiečania a poľnohospodári počúvajú husľové melódie potom, čo niekto zomrie; ak niekto robí pre zábavu *šibenicu* na povraze, Velinas túto hru dokončí; k večeru v okolí barín, jazier a lesov volá a láka v preoblečení za človeka, draka alebo zvláštneho vtáka ľudí do hĺbín, kým sa človek nezačne topiť; do pása zapadnutá obeť začuje v diaľke Velinasov smiech; Velinas vyžaduje obete krutými spôsobmi, napríklad ženy v saune stiahne z kože (pozri *sťahovanie z kože*); v podobe hada sa zakráda v noci, roztrhá perinu a prestieradlo, strhne človeka na podlahu a tam ho vydesí na smrť; tiež prichádza ako osoba alebo v podobe bremena človeka zadusiť; v podobe žaltysa (užovky) škrtí dievčatá, ktoré túžia po korálikoch, a vysáva z nich krv, skáče a obťáča sa okolo krku zberačom lesných plodov, pričom ho nemožno sňať (pozri *usmrtenie*, *trest*); po večeroch sa zjavuje na *cintorínoch* ako čierny pes; jeho uhryznutie je nevyliciteľné; niekedy sa zase zjavuje ako čierne prasa, ktoré straší a desí ľudí k smrti; ako *vlk* človeka roztrhá na kusy; Velinas jazdí na čiernom koni a ľudia sa mu vyhýbajú slovami: „Nech si ide, kam chce“; počas daždivých večerov sa v močiar ochalebo na poli objavuje malá smutne sa túlajúca *koza*; sedliak ju nájde a utešuje „chudák kozička sa stratila“; koza sa zrazu zväčšuje, zväčšuje, nakoniec sedliaka zúrivo nakopne a odbehne so smiechom preč; niekedy chytenej šľuke alebo ostričovi narastú rohy a krídla, načo sa premení na príseru a zmizne; tieto ryby môžu niekedy prevrátiť a potopiť loď; vo vtelení do strašného hada s červenou hlavou a korunou tento boh ničí a trestá všetko živé; sedem rokov žije tento *hadí kráľ* v podzemí; potom sa vyplazí von z jaskyne, pričom jeho uhryznutie je smrteľné; žiadne kúzlo nemôže zachrániť človeka, zviera ani rastlinu; Velinas vo svojej hlavnej *inkarnácii* ako had prežil do 20.st.; súhra života a smrti, hadia vitalita a jed čisto zodpovedajú poňatiu mocného, všestranného a nepredvídateľne nebezpečného boha, rozdávejúceho *plodnosť* a *bohatstvo*, a tiež vládca *podsvetia*; v ľudovej tradícii je had spájaný s pohlavným životom a od doby, kedy je prvok plodnosti považovaný za hlavný zreteľ bohatstva a šťastia, má had zabezpečovať pôde plodnosť a rodine potomstvo; ropucha, litovčina rupúž, predstavuje ženský prvok s rovnakou symbolikou a je hlavným vtelením bohyne *Ragan*; poznanie Velinasa v ľudovej tradícii podľa jeho pradávných rysov čoby veľmi dôležitého predkresťanského božstva vyplňa medzeru v poznaní baltskej mytológie; baltský Velinas nebol o nič menej dôležitý než *Veles/Volos* v *slovanskej mytológii*, *Odin* a *Ull* v *staroseverskej mytológii*, *Varuna* v *indickej a Hádes* s *Hermom* v *gréckej mytológii*

<http://slavonie.org/2010/12/14/litevsky-buh-velnias/>

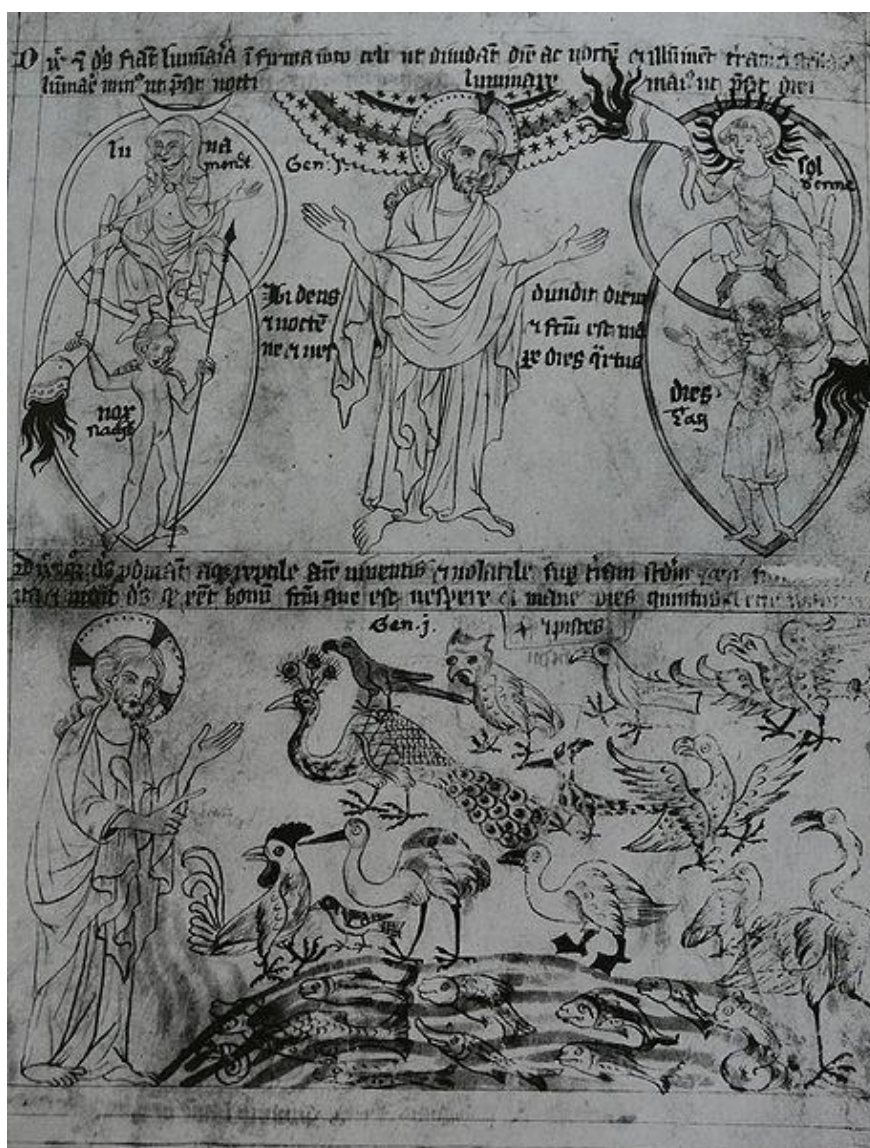
https://www.google.sk/search?q=Velinas&oq=Velinas&qs=chrome..69i57j0l5.1837j0j7&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8#es_sm=93&espv=210&q=boh+Velinas

Velionis - Velinas

Velislavova bible - obrazové pretlmočenie niekoľkých biblických kníh sprevádzané stručnými titulmi (pozri *biblia obrazová*); okolo 1350 (pozri *gotický sloh*, Baleka) zhotovená pre člena dvorskej kancelárie, Velislava; lineárnou kresbou úsporne *kolorovaná* pestrými farbami (747 obrazov a výjavov z biblie, z legendy o sv. Václavovi a o ďalších svätcoch, z cyklu o *Antikristovi* a ď.); pozri *biblia*

http://sk.wikipedia.org/wiki/Velislavova_biblia

<https://www.google.sk/search?q=Velislavova+bible&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=n-VSVZLnIn0UsjOgfAG&ved=0CCcQsAQ>

Autor neznámy: Stvorenie sveta (Velislavova biblia, 14.st.)

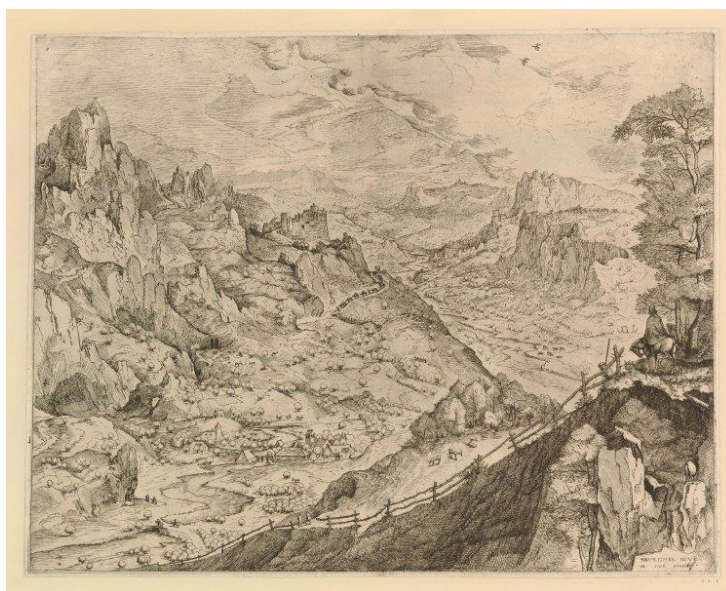
Svätý Václav na poli (Velislavova bible, 14.st.)

Jákovov rebrík (Velislavoav biblia, 14.st.)

veľká abeceda - *abeceda veľká*

Veľká alpská krajina - názvy pre veľké horské krajiny *P. Brueghela st.*

P. Bruegel St.: Veľká alpská krajina (16.st.)

Veľká biblia - *Great Bible*

Veľká bohyňa - pojem všemohúcej bohyně alebo koncept *bohyně matky* ako boli napr. maloázijská *Kybela*, rímska *Cybele*, grécka *Rhea* a *Gaia*; k Veľkým bohyniam patrili rímske bohyně typu *Magna Dea*, čo by mohli byť aj *Juno* alebo *Minerva*, ďalej *Magna Mater deum Ida/Veľká matka Idská*, ktorá bola vlastne *Kybela* zavlečená do Ríma počas *púnskych vojen*; medzi Veľké bohyně patrí aj hinduistická *Mahadevi*, kórejská *Mago* alebo *Magu*; pozri *bohýňa*, *Matky-bohyně*, *Veľká matka*, *rímske bohyně*

www v súvislosti s heslom *Teotihuacan*: významnou bohýňou *Teotihuacánu* spolu s *Quetzalcoatlom* (Opereným hadom) a *Tlalocom* bola Veľká bohyňa stelesnená v posvätnéj hore Cerro Gordo; jej kultu boli zasvätené Slniečna a Mesačná pyramída; Veľká bohyňa sa spájala s kultom plodnosti a úrody; medzi jej znaky patrí štvorhranná členka, zaguľatené uši a sukňa; z jej rúk zvyčajne prýšči voda; niektorí mytológovia sa však domnievajú, že jej zobrazenia (napr. nástenná maľba v Tepantitile) s ňou vôbec nesúvisia a v skutočnosti ide o niekoľko rôznych bohov či bohýň

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Teotihuacan>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Teotihuac%C3%A1n>

Veľká bohyňa (Teotihuacan)

Veľká bohyňa (Tepantitla)

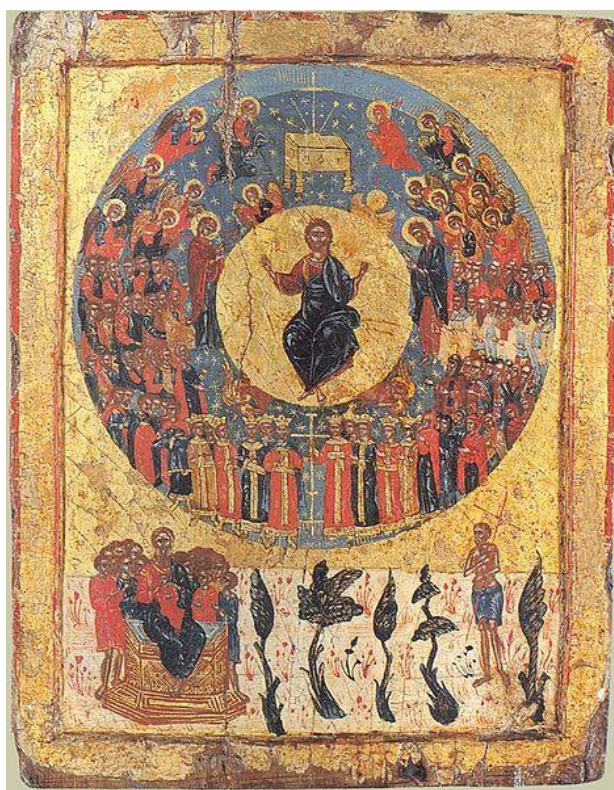
Veľká Británia - pozri *Kelti*; *John Bull*; *Britania*; *Wales*, *Kambria*; *Kleoptrine ihly*; *Londýn*; *Anglicko*, *história Veľkej Británie*

Veľká epifánia - (Zjavenie Jána 1,7); tiež *Veľká teofánia*; obrazový typ z videnia *Druhý príchod Krista* (1,7-8); Veľká epifánia je známa aj pod názvom *Pán prichádza na oblaku*, čo je doslovné znenie textu: „**Ajhl!a, prichádza v oblakoch! Uvidí ho každé oko, aj tí, čo ho prebodli**“; pozri *apokalyptické motívy*; *epifánia*; *Veľká epifánia*

(1,7-8. Druhý príchod Krista). **Pán prichádza na oblaku. Veľká teofánia** (Beatus Silos, 1109)

(1,7-8. Druhý príchod Krista). **Pán prichádza na oblaku. Veľká teofánia** (Facundus Beatus, 1047)

Kristus v sláve a druhý príchod Ježiša Krista (grécka ikona, 1700)

Veľká francúzska revolúcia - revolúcia, ktorá prebehla vo Francúzsku v rokoch 1789 až 1799 s cieľom odstrániť kráľovu absolutistickú moc

pozri *kalendár francúzsky; pyramída (Baleka); revolučná architektúra, directoire/directoire-style; sansculot, culloty, mušelin; strom slobody; Utópia; Bastila, vendômsky stĺp, Apokalypsa Angers, ilumináti; Francúzsko; J. Bara*

http://it.wikipedia.org/wiki/Rivoluzione_Francese

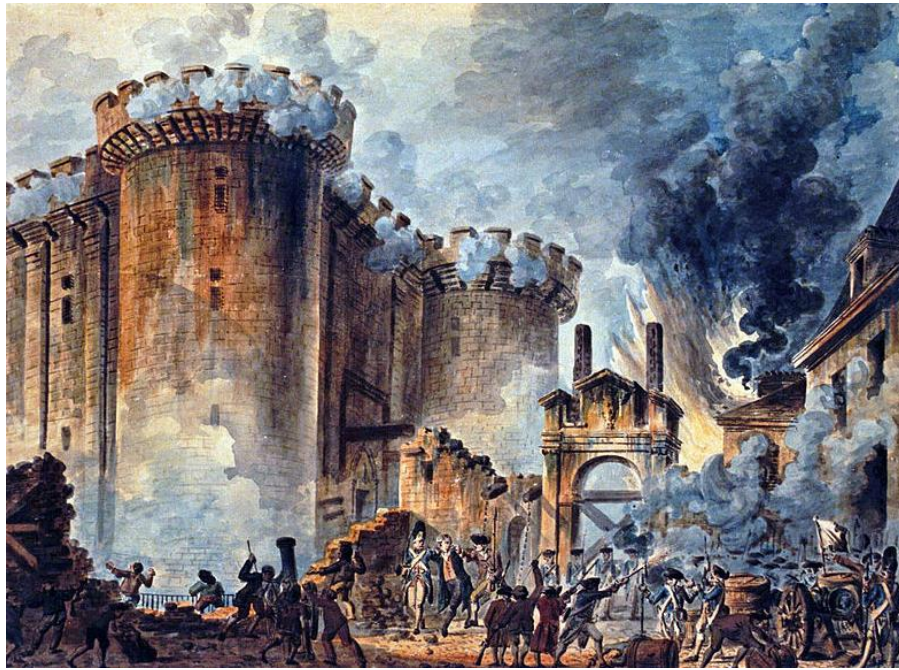
http://it.wikipedia.org/wiki/Maximilien_de_Robespierre

http://it.wikipedia.org/wiki/Regime_del_Terrore

<http://de.wikipedia.org/wiki/Tricoteuses>

J. J. F. Le Barbier: Deklarácia práv človeka a občana 1789

J.-P. Houël: Dobytie Bastily (1789)

E. J.-H. Vermot: Barikáda na ulici Soufflot

E. Delacroix: Sloboda vedie ľud na barikády (1830)

H. Daumier: Povstanie (po 1848)

J. J. F. Le Barbier: Heroická odvaha mladého Désilles 31. augusta 1790 v Nancy

H.-P. Motte: Dobytie Tuilerii 10.8.1792 (1892)

T. Couture: Útok dobrovoľníkov 1792 (1848)

T. Couture: Zápis dobrovoľníkov 1792 (štúdia)

Ch. Moreau-Vauthier: Smrt' Baru (1857-1924)

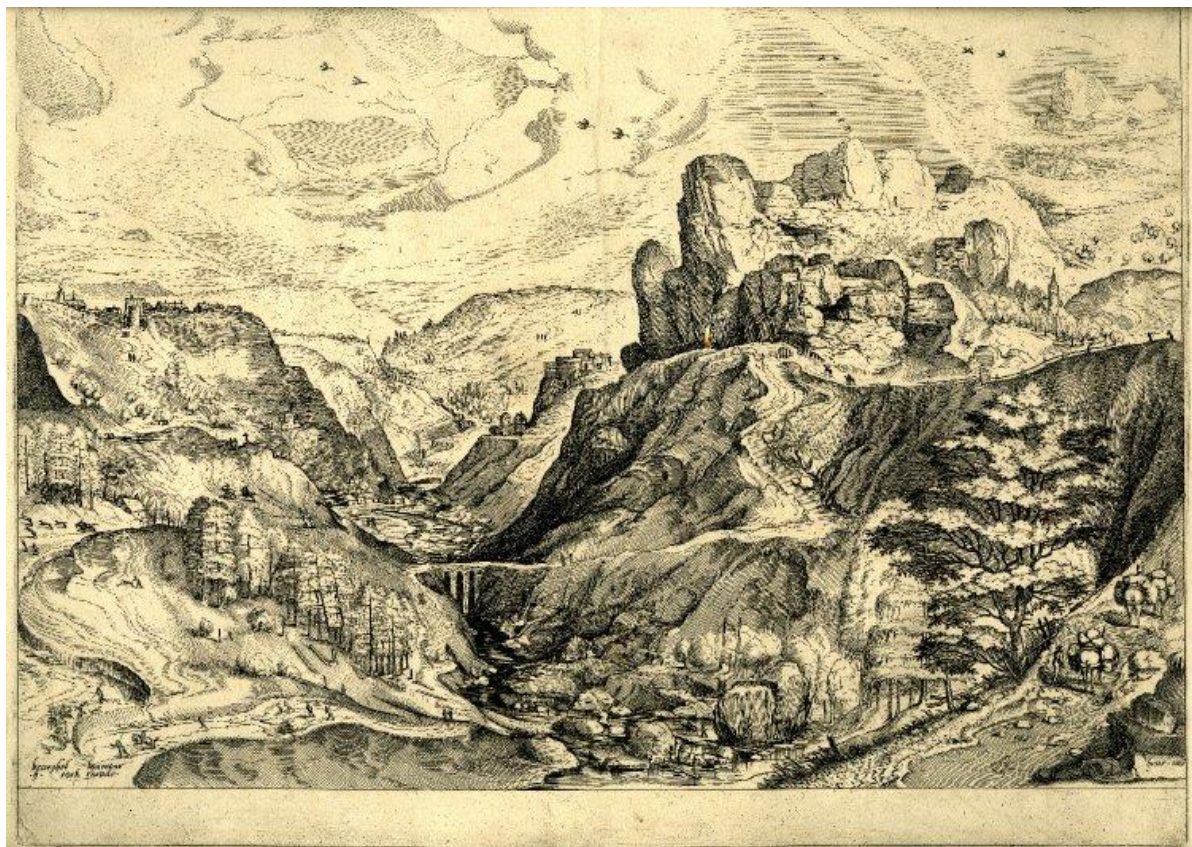

G. Doré: Marseillaise (grisaille, 1875)

Veľká horská krajina - názvy pre barokové krajiny, predovšetkým flámskych maliarov ako bol *P. Brueghel st.* (v jeho prípade sa objavuje aj názov Veľká alpská krajina, Alpská krajina), *J. de Momper II.* ale aj a d'. patrí k tzv. *veľkým krajinám*

P. Bruegel st.: Veľká alpská krajina (rytina, 1555-1556)

P. Bruegel st.: Alpská krajina (rytina, 1555-1556)

T. Verhaecht: Alpská krajina (1600-1615)

J. de Momper II.: Veľká horská krajina (17.st.)

J. de Momper II.: Prekážka (veľká horská krajina, 1622)

veľká krajina - označenie pre rozľahlé pohľady do krajiny s množstvom prírodných detailov a často so *stafážou*; tzv. veľké krajiny sú typické pre barokovú krajinomalbu 17.st., najmä flámsku

J. König: Veľká krajina s útekom do Egypta (1620)

C. Cort podľa Girolamo Muziano: Mária kajúcnica vo veľkej krajine (veľká krajina, rytina, 16.st.)

Veľká matka (bohov) - *Matka-bohyňa, Megale Mater*; ženské božstvo plodnosti; kult už v *neolite* (pozri *neolitické umenie*); uctievané pod vplyvom Orientu na *Kréte* (pozri *Potnia*), v *Malej Ázii* (*Frýgia*) jej zodpovedá kult *Kybelé*, v antickom Grécku známa ako *Rhea* (*Rhea Kybele*) alebo *Megalé Météor theón Idaia*, alebo *Ída* (podľa hory *Ida* vo *Frýgii*); zrejme v kulte splýva s efezskou *Artemis* s veľa prsníkmi; v antickom Ríme ako *Magna Mater deum Ida* sa stala štátnym kultom zavedeným 204 pr.Kr. počas púnskych vojen; v *kresťanstve* kult Veľkej Matky prenášaný v niektorých aspektoch na *Pannu Máriu* (pozri *koreň Jesse* s ležiacou Máriou, ktorej z boku vyrastá kmeň stromu v podobe *stromu kríža*); pozri *Párvatí*, *Inanna/Innini*; *Epona*; *venuše predhistorické*; *bohovia plodnosti*; sup (Becker)

http://it.wikipedia.org/wiki/Grande_Madre

Veľká matka bohov idská - *Megale Meter teon Idaia*; v *gréckej mytológii* bohyňa *Kybele* pomenovaná podľa *Idy*, hory vo *Frýgii* (centrum kultu *Kybely* v *Pessinuntu* vo *Frýgii*); v *rímskej mytológii* pod menom *Cybele* alebo *Magna Mater deum Ida*

Veľká matka z Nitrianskeho Hrádku - známa aj ako *Nitrianska Venuša*, *Nitrianska sediaca Venuša* a pod; okolo 3600 pr.Kr. (*neolit*); slovensko-moravská maľovaná keramika, 27 cm výška, s rukami v *adoračnom geste*, vzpriamene sediaca na tróne; sošku objavili archeológovia v *Nitrianskom Hrádku* (časť *Šurian*, predtým samostatná obec v okrese *N. Zámky*), v lokalite nazývanej *Zámeček* aj slovenská *Trója*, ktorá bola osídľovaná s menšími prestávkami od *neolitu* po stredovek; nález sediacej *Venuše*

alebo *Veľkej matky* pochádza z najstaršieho osídlenia ľudu s *lengyelskou kultúrou*; pozri *slovenská maľovaná keramika*

Veľká Morava - Veľkomoravská ríša

Veľká neviestka babylonská - názov trinásteho grafického listu *Apokalypsy Durerovej*; pozri *Neviestka babylonská*

A. Dürer: Veľká neviestka babylonská (1496-1498)

Veľká nedeľa - Veľkonočná nedeľa

Veľká noc - hebr. *pesah/pesach*; aramejsky *pasha*; gréc. *pascha*

1.najväčší sviatok Židov; pôvodne jarný sviatok nomádskych kmeňov spojený s obetou mladých zvierat (sviatok *barančeka*); po dobytí *Kanaánu* a usadení sa v *Palestine* ku sviatku veľkej noci pripojený sviatok nekvaseného chleba (*maces*) spätý so začiatkom *žatvy*; neskôr nadobudol sviatok

Veľkej noci symbolický význam a stal sa sviatkom na pamiatku vyslobodenia Židov z egyptského otroctva - sviatkom *pesah*; pozri *Pieseň piesní*

2.najväčší sviatok *kresťanstva*, pôvodne pamiatka na *zmŕtvychvstanie* Ježiša slávená každú nedeľu; od 2.st. sviatok raz za rok: piatok po 14 dňoch mesiaca, ktorému predchádzalo obdobie *pôstu*; až po zničení *Jeruzalemu* počas židovskej vojny (r. 70) *Židia v diaspóre* spolu s kresťanmi začali pod vplyvom sviatku jari pokladať za deň sviatku *Veľkej noci* deň jarnej rovnodennosti 21.marec; až neskoršie sviatok definitívne ustálil *Nicejský koncil* r. 325, ktorý rozhodol, že Veľkú noc treba sláviť vždy v nedeľu po splne, nasledujúcom po jarnej rovnodennosti; ak spln pripadne na nedeľu, sviatkom je budúca nedeľa

-v súvislosti s heslom *Theofil*: Theofil (†195) bol biskupom v Cézarei, známym svojou účasťou na synode, kde sa riešil dátum, kedy sa má sláviť Veľká noc; usiloval sa o zmierenie efezského zboru s Rímom (práve vo veci dáta slávania Veľkej noci)

-Veľkej noci predchádza štyridsaťdňový *pôst*, ktorý trvá od *Popolcovej stredy* po *Veľkonočnú nedeľu*; posledný týždeň pôstu pozná kresťanská verejnosť ako *Veľký týždeň*; začína sa *Kvetnou nedeľou* a končí sa *Veľkonočnou nedeľou*, čiže *Veľkou nocou*; predchádza jej tzv. *Trojdenie*: *Zelený štvrtok*, *Veľký piatok* a *Biela sobota*; aj každá zo šiestich predveľkonočných nedeľ má svoje meno a je spojená s dodržiavaním istých zvyklostí (pozri *Čierna nedeľa*, *Pražná nedeľa*, *Kýchavá nedeľa*, *Laetare*, *Smrtná nedeľa*/*Čierna nedeľa*/*predpašiová nedeľa*, *Kvetná nedeľa*; po pôstnych nedeliach prichádza *Pašiový* čiže *Veľký týždeň*; pozri *fašiangy*; *tanec s vajcami*, *Ruka Jána z Damasku*

-názvy sviatku odvodené od germánskej bohyne jari *Eostre* alebo zo starogermánskeho názvu mesiaca apríl *Eostremonat*:

angličtina: Easter

nemčina: Ostern

Názvy odvodené od hebrejského slova *pesach*:

latinčina: pascha (alebo Festa Paschalia)

gréčtina: Πάσχα/pascha

bulharčina: Пасха/Pascha

dánčina: Påske

holandčina: Pasen

esperanto: Pasko

faerčina: páskir

fínčina: Pääsiäinen

francúzština: Pâques

furlančina: Pasche

indonézčina Paskah

írčina: Cáisc

taliančina: Pasqua

dolná nemčina: Paisken

nórčina: Påske

portugalčina: Páscoa

rumunčina: Paști

ruština: Пасха/Pascha

škótska galčina: Càisg

španielčina: Pascua

švédčina: Påsk

arabčina: عيد الفصح

waleština: Pasg

Názvy v ďalších jazykoch:

bieloruština: Вялікдзень/Vialikdzień (doslova: Veľký Deň)

bulharčina: Великден/Velikden (doslova: Veľký Deň)

ukrajínčina: Великдень/Velikdeň (doslova: Veľký Deň)

čeština: Velikonoce (doslova: veľkonočné obdobie)

poľština: Wielkanoc (doslova: Veľká Noc)

slovenčina: Veľká noc alebo Pascha

rómčina: Patradži

srbčina: Uskrs alebo Vaskrs (doslova: Vzkriesenie)

čínština: 復活節 /Fu-huo-jie (doslova Oslava Vzkriesenia)

japončina: 復活祭 /Fukkatsu-sai (doslova Oslava Vzkriesenia)

pozri *kalendár cirkevný, computus; svietnik veľkonočný, pôstne súkno, veľkonočná šibačka; farby liturgické, Morena, pštros (Heinz-Mohr); ratolesť (Baleka); zelený štvrtok, biela sobota, popolcová streda, Smrtná nedeľa, veľkonočná nedeľa, Kvetná nedeľa, veľkonočný pondelok, Boží hrob, veľkonočné symboly, Turíce, advent; vajce Faberger, tanec s vajcami; Tri zbožné ženy pri hrobe/Tri Márie pri hrobe (STV); Turínske plátno, Božská komédia*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Pasqua>

<http://velkanoc.ic.cz/Oblevaky.htm>

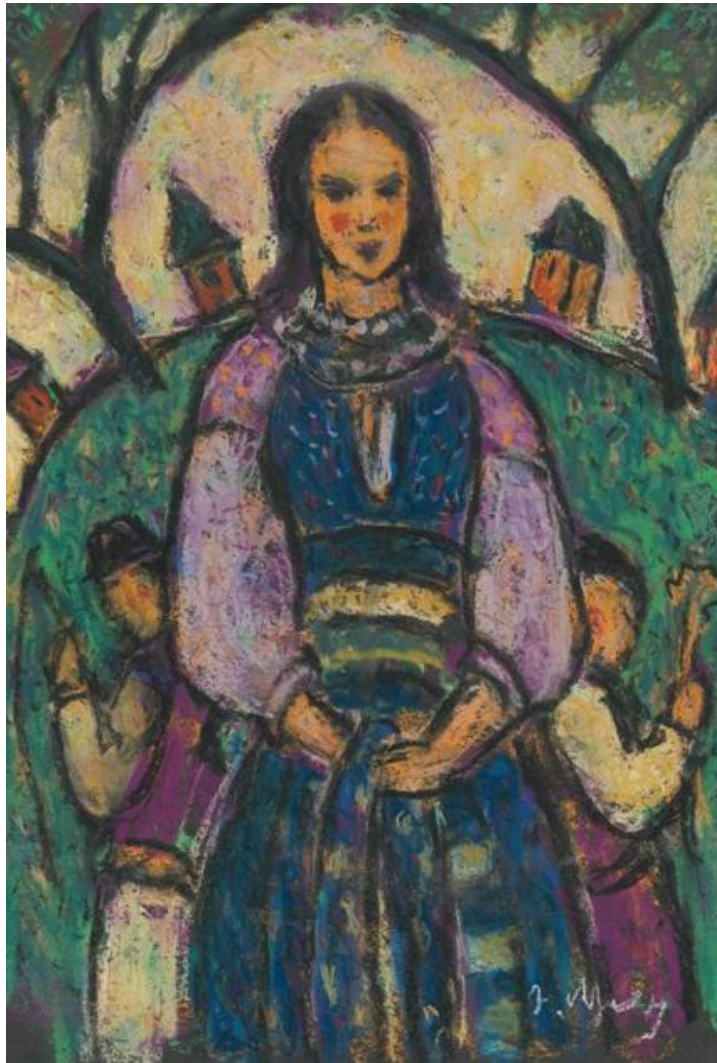
<http://sk.wikipedia.org/wiki/Kateg%C3%B3ria:Folkl%C3%B3r>

M. M. Germašev: Po matutinuálii (veľkonočná pohľadnica, 1914)

V. G. Perov: Dedinská krížová procesia na Veľkú noc (1861)

J. Alexy: Veľká noc (1960-1965)

Veľká októbrová revolúcia - skratka VOSR; pozri *Lenin*, *sorela*, *Sovietsky zväz*

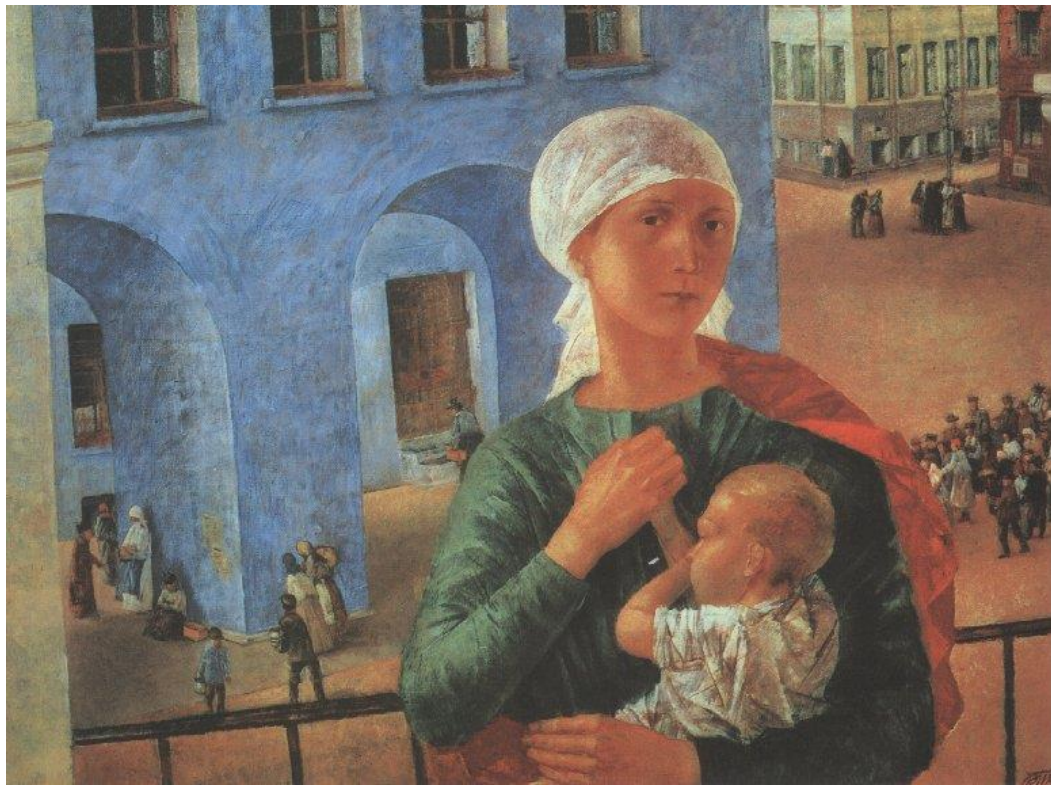
K. Petrov-Vodkin: Smrt' komisára (1928)

K. Petrov-Vodkin: V prvej línii (1916)

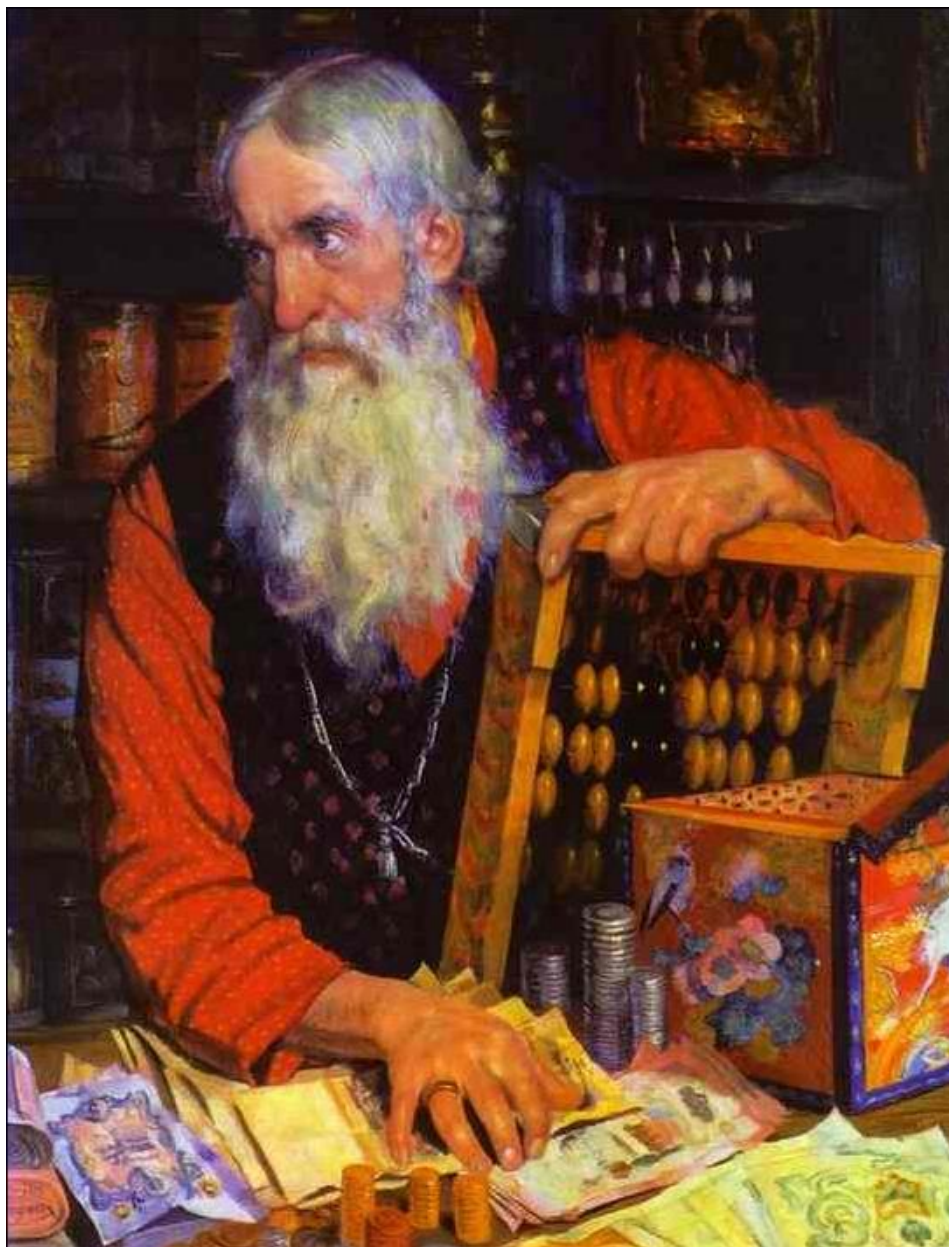
K. Petrov-Vodkin: Po bitke (1923)

K. Petrov-Vodkin: Petrohradská madona (1920)

B. Kustodiev: Bolševik (1920)

B. Kustodiev: Obchodník (1918)

Veľká pyramída (v Gíze) - Cheopsova pyramída

Veľká sfínga (v Gíze)/Rachevova sfínga - najslávnejšia egyptská sfínga z pohrebiska v Gíze (pyramídový komplex *Rachefovej pyramídy*; Ráchw/Chefrén); 57m dlhá a 20m vysoká z 2520-2494 pred Kr.; vytesaná na ochranu pyramíd; jeden z najznámejších kolosov a tiež aj najväčšia a najstaršia kolosálna socha na našej planéte

Dudák v súvislosti s heslom *sfínga*: najväčšia a najstaršia zachovaná sfínga zobrazujúca pravdepodobne faraóna *Rachefa* (Stará ríša, 4.dynastia) ako strážcu kráľovskej *nekropoly*; je dlhá 73,5m a vysoká 20m

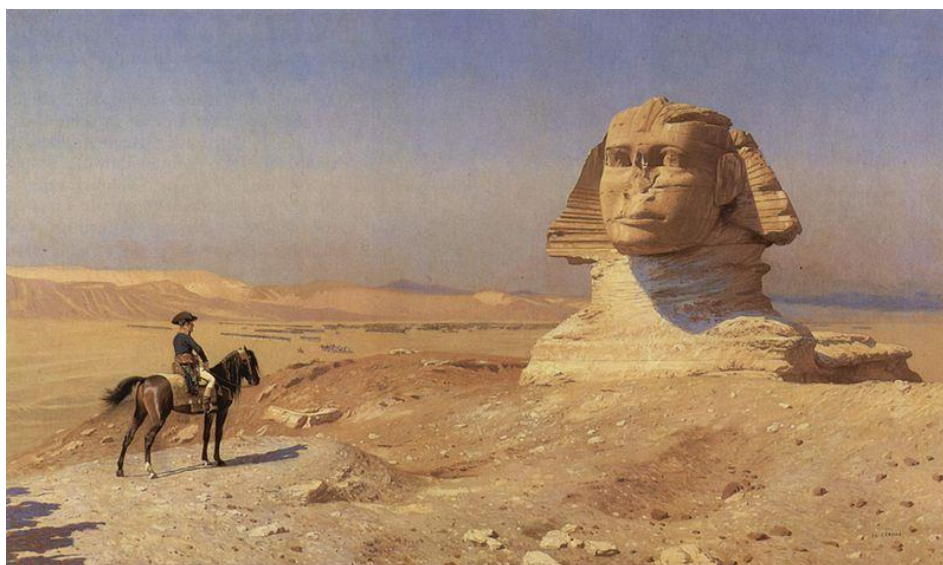
Zamarovský v súvislosti s heslom *sfínga*: najväčšia socha na svete (pozri *kolos*); od prednej laby po chvost meria 57,3m; je vysoká 20m, šírka tváre 4,1m; vytesaná z jediného kusa skaly, ktorý ostal na úpätí gízkeho pohrebiska z lomu, z ktorého sa ťažil kameň na stavbu *Cheopsovej* a *Rachevovej pyramídy*; výskumom je dokázané, že zobrazuje kráľa *Rachefa* (v štylizácii aj verne realisticky vrátane širokých lícných kostí a veľkých odstavajúcich uší), ako ho poznáme z ostatných sôch, najmä z *dioritovej trónnej sochy* objavenej v *údolnom chráme* (pozri *Rachevova pyramída*); nápis na pamätnej doske pri poprsí Veľkej sfíngy (z čias Thutmosa IV, 18.dynastia; chronológia pozri

egyptské umenie) potvrdzuje, že sfingu vytvorili na počesť a podobu kráľa Rachefa; práce na jej vytvorení začali už v čase Rachefovho predchodcu *Cheopsa* (vrcholné obdobie 4.dynastie, približne 2550 pr.Kr.); pôvodne sa Veľká sfinga volala Šesep-anch en-Rachef („Obraz živého Rachefa“); z neskorších čias doložený názov Horemachet („Hór v krajine svetla“), v gréckom znení Harmachis, pričom pod *Hórom* sa rozumel zbožštený panovník a pod krajinou svetla horizont, kde sa panovník po smrti spojil s bohom Slnka (pozri *Ré, Amón, solárne božstvá*); z tohto druhu pomenovania sa ľudovou etymológiou vyvinuli názvy Horun a Hol, ktoré vyústili napokon do arabského mena Abú'l-hól („Otec hrôzy“); o existencii Veľkej sfingy sa nezmienil grécky historik *Herodotos* (5.st.pr.Kr.), hoci je zachovaná správa, že grécky filozof, matematik a astronóm Thales z Milétu (†543pr.Kr.) vypočítal výšku kolosu podľa jeho tieňa; je možné, že v tom čase bola zaviata pieskom; prvý ju dal z piesku vykopať Thutmose IV. v 1500pr.Kr. (podľa legendy ho o to požiadala sama Veľká sfinga a sľúbila mu za to kráľovskú korunu, čo splnila, ako dokazuje nápis na jej poprsí); z nových návejov často krát vyslobodzovaná, naposledy 1925-26 egyptskou pamiatkovou správou, ktorá ju dala sčasti opraviť; dnes je Sfinga v zúboženom stave, generálna rekonštrukcia 1974-80 iba zabránila ďalšiemu poškodzovaniu; čiastočne je odlomené kráľovské rúcho, chýba kráľovská *kobra* z čelenky (pozri *ureus*), z božskej brady ostal iba kúštik; dokaličená je najmä tvár; jazvy po zohavení boli spôsobené na príkaz akéhosi nábožného šejka, ktorý vo sfinge videl porušenie *Mohamedovho* zákazu zobrazovať ľudskú tvár (pozri *islam*); diery v tvári spôsobili aj *mameluci* v 18.st., ktorí jej hlavu čnejúcu z piesku používali ako cvičný terč pre delostrelectvo

Discovery: Veľká sfinga bola vytesaná takmer pred päť tisíc rokmi; až dodnes zrejme nebola vytvorená tak veľká socha (pozri *kolos*); na svojom mieste stojí už 4500 rokov; je súčasťou rozsiahleho pohrebiska v *Gíze*, nachádzajúceho sa neďaleko *Káhiry*, kde sa nachádzajú dve najvýznamnejšie egyptské pyramídy; sfinga, socha s telom leva a hlavou človeka, je jednou z najtajomnejších sôch starého Egypta, ale pre starovekých Egyptanov bola celkom pochopiteľným symbolom panovníka a jeho moci; Veľká sfinga má telo 22x a hlavu 30x väčšiu ako v skutočnosti; je vysoká 20m a dlhá 73m (?); stavba bola jedinečným činom v egyptskej histórii, bola kombináciou sochárstva a tesárstva do skaly v obrovskom rozsahu a tiež jedinečným premiestňovaním veľkých blokov kameňa; do tých čias neexistovalo nič čo len trochu jej podobné a muselo uplynúť ďalších 1200 rokov, kým sa stavitelia pokúsili o čosi tomu blízke (najväčšie obelisky na svete, ktoré vážia 360tun a merajú 27m); v oblasti Gízy a jej okolia sa nachádza 80 kráľovských pyramíd, ale iba raz sa vládca rozhodol postaviť takú sochu a na takom mieste (sfingy lemovali monumentálnu cestu *dromos* od *údolného chrámu* k pyramíde); technika a zručnosti, ktoré pri Veľkej sfinge preukázali stavitelia, remeselníci, umelci aj prostí robotníci, získali pri predošlých pyramídach; 24 km od Gízy sa nachádza lokalita *Sakkara* a v nej *Džóserova pyramída*, jedna z prvých pyramíd, známa ako *stupňovitá pyramída*; prvý raz bol pri nej použitý kameň v takom rozsahu; tento pokus demonštruje, ako sa Egyptania dopracovávali k technike stavania pyramíd; pred kamennými kráľovskými hrobkami sa stavali stavby z tehál, dreva alebo ftiatia (zrejme varianty *pisé* alebo *adoby*), ktoré sa viazali dohromady; vo všetkých častiach Egypta dnes nachádzame pozostatky stavieb z hlinených tehál; egyptskí stavitelia však chceli postaviť kamenné varianty týchto rýchlo sa rozpadávajúcich chrámov; potrebovali, aby ich stavby vydržali *večnosť*; už dokázali vytvoriť kamenné stĺpy (pozri *stĺp egyptský*), hoci sami nevedeli, na čo by im slúžili; ich osamotenosť neuspokojovala (porovnaj *perzské* a *grécke* stĺpové siene), a preto ich doplnili stenami (možno pre všadeprítomný ničivý piesok); pyramídu v Sakkare nechal postaviť faraón Džóser asi 60 rokov pred tým, ako bola faraónom Chefrénom postavená Veľká sfinga; Džóser vládol 19 rokov; jeho pyramída má 6 stupňov a dosahuje do výšky 60m; chcel pre seba postaviť niečo majestátneho a trvalého; treba si uvedomiť, že faraóni skutočne verili, že sú bohovia na zemi, a preto musia mať všetko obrovských rozmerov; Džóser prikázal stavať z kamenných kvádrov, čo sa v jeho dobe považovalo za nevídané, ale aj technicky nemožné; v priebehu stavby nastali problémy; aby každý kamenný kváder držal pokope, bolo treba každý stupeň pyramídy pod nepatrným uhlom sklopiť dovnútra, aby sa steny stavby neroztvárali smerom von; rovnako boli sklápané jednotlivé kamene a tie sa potom stláčali ku stredu stavby; pri základoch Džóserovej pyramídy sa nachádza stavba, ktorá umožňuje nahliadnuť do duše starovekých Egyptanov; táto stavba vyzerá ako kombinácia strielne a observatória; v skutočnosti je to tajná miestnosť zvaná *serdab*; vpredu sú dva zvláštne otvory, čosi ako veľký priezor; vo vnútri je socha sediaceho Džósera; vystupuje tak z podsvetia, zo svojej hrobky pod pyramídou; *serdab* je naklonený smerom hore pod uhlom troch stupňov a otvory mu dovoľujú sledovať hviezdy na severnej oblohe, ku ktorým sa pripojí ako nesmrteľný boh; po úspechu so stupňovitou pyramídou sa stavitelia presunuli asi 8km na juh; pre faraóna Snofrua sa tu pokúsili postaviť prvú naozaj geometrickú pyramídu (? Dudák: Lomená pyramída pre Snofrua sa nachádza v *Dahšúre*, asi 30 km južne od Káhiry); bol to ďalší krok k tomu, aby sa začali stavať šikmé tvary stien; na jednom mieste

však začala stavba tejto pyramídy praskať, lebo základy stavby nezodpovedali jej veľkosti; pyramída mala príliš strmé steny a tie sa začali vydúvať smerom von; stavitelia museli pokračovať vo väčšom uhle stien; výsledkom je, že stavba má zalomené steny, a preto sa nazýva *Lomená pyramída*; v priebehu stavby Lomenej pyramídy sa architekti mnohému naučili o budovaní stien a to im neskoršie umožnilo postaviť Veľkú sfingu; dozvedeli sa o dôsledkoch váhy a tlaku, ako zaistiť stabilitu pomocou veľkých kvádrov; neexistujú žiadne záznamy alebo architektonické návrhy o stavbe pyramídy a dá sa predpokladať, že stavitelia postupovali metódou pokusu a omylu; vrcholom stavieb pyramíd bolo pohrebisko v Gíze; tieto pyramídy znamenali veľký krok dopredu veľkosťou aj zložitou vnútornou priestorovou stavbou; v Gíze sa nachádzajú dve kráľovské hrobky, pyramída Cheopsova a jeho syna Chefréna, ktorá má biely vrchol; práve Chefrén si dal postaviť Veľkú sfingu; každá z pyramíd bola dva razy tak veľká ako stupňovitá pyramída Džóserova v Sakkare; obe pyramídy sú výrazom sebavedomia a odvahy staviteľov a predstavujú vrchol umenia stavby pyramíd; hlavný rozdiel je v použití veľkých kamenných blokov; boli takmer dokonale pravouhlé, opracované, horizontálne postavené; vrstvy kameňov do seba zapadali a vytvárali dokonale pevný základ pre ďalšiu vrstvu nad sebou; každá pyramída bola vytvorená asi z 2 miliónov kusov kameňa, ktoré mali v priemere 2,5 tony, ale niektoré bloky mali aj 15 tun a vo vnútri boli kolosy o váhe až 80 tun; keďže okrsok Gízy má prirodzený sklon, museli stavitelia pred začiatkom stavby tento sklon vyrovnať a dosiahli to až na presnosť 3 cm; rozdiel medzi stranami pyramídy dosahuje 4,5 cm; racionalistickí Egypťania stavali pyramídy hneď pri kameňolome; ako pokračovala stavba Chefrénovej pyramídy, nastal čas začať so stavbou Veľkej sfingy; pri jej zhotovení postupovali stavitelia inak ako pri pyramídach, išlo viac o hĺbenie a sochársku prácu ako o stavenie; neďaleko za sfingou sa nachádzal vápencový val; do neho vyhlúbili stavitelia celé telo aj s hlavou; pritom museli odstrániť obrovské množstvo vápenca rôznej kvality; vápenec je zvyčajne vrstevnatý a obsahuje tvrdé vrstvy popri nekvalitných drobných; úspech stavby pyramíd aj Veľkej sfingy závisel od organizácie práce; na stavbe pyramídy sa zúčastnilo okolo 50 tisíc ľudí, na stavbe sfingy asi 8 tisíc; neboli to otroci, ako sa traduje, ale drobní farmári, ktorí ovládali umenie stavať zavodňovacie kanály nevyhnutné pri poľnohospodárstve v nížinských nížinách; úrodné záplavy trvali 6 mesiacov, až po nich mohli začať farmári pestovať úrodu; počas tých šiestich mesiacov ich pracovnú silu využíval faraón; všetci bývali v blízkosti stavby, faraónova pokladnica ich platila v naturáliách chlebom a vínom, lebo peniaze ešte nejestvovali; všetci, kto robili na pyramíde, mali svojho lekára a na kopci nad Gízou sa nachádzalo ich pohrebisko; hrobky, ktoré si postavili pre seba, sa ponášajú na faraónove a dnes sú cenným zdrojom poznatkov o živote starovekého Egypta; na stavbe pyramídy sa zúčastnili aj remeselníci, predáci, sochári a umelci, ktorí prácu dokončovali; všetci museli presne vedieť, čo robiť; stavitelia vedeli rozoznať rôzne druhy a kvalitu kameňa, ktorí používali; Veľká sfinga má telo z menej kvalitného vrstevnatého vápenca a hlavu a tvár z kvalitného tvrdého vápenca; erózia aj piesok silne poškodili telo sochy, takže sa dá iba predpokladať, že mala pôvodne murovaný obklad z vápencových blokov; dobre vypracované boli najmä predné laby a zadná časť tela; starí egyptskí remeselníci používali medené dláta, kamenné kladivá a poznali už meracie trojuholníky; na tvár sfingy boli povolani tí najlepší remeselníci a sochári, ktorí dosiahli obdivuhodnú presnosť pravej a ľavej strany tváre, zložitej faraónovej šatky (*klaft*); záznamy o dĺžke stavby Veľkej sfingy nejestvujú, ale predpokladá sa, že trvali 10 rokov a Chefrénova pyramída trvala 23 rokov; keď bol Chefrénov pyramídový komplex hotový, mal v blízkosti Nílu dva chrámy spojené majestátnymi cestami s pyramídou; prvý bol *údolný chrám* a druhý bol chrám pred Veľkou sfingou; keď faraón zomrel, jeho telo bolo poslané po Níle v lodi (pozri *bárka*) do Gízy priamo k pyramíde; priestor pred pyramídami bol súčasne prístavom, a tak bolo telo prevezené priamo do *údolného chrámu*, ktorý bol branou do komplexu pohrebiska; väčšina kameňa z údolného chrámu pochádzala v prípade Chefrénovho pohrebného komplexu zo zásob, ktoré ostali po Veľkej sfinge; kamene chrámu boli ťažké 100 ton, obložené leštenou ružovou žulou a dlážka bola vyložená *alabastrom*; v údolnom chráme sa aj našla takmer nepoškodená sediaca socha faraóna Chefréna, ktorá patrí medzi najkrajšie egyptské sochy; v údolnom chráme bolo telo faraóna *mumifikované*; smrť faraóna priniesla medzi staviteľov vždy paniku; stavba musela byť dokončená, aby faraón mohol odcestovať na nesmrteľné miesto, pričom mumifikácie trvali 70 dní a potom muselo byť všetko hotové pre pohrebný sprievod k hrobke, ktorá sa nachádza vo vnútri pyramídy; vzhľadom je Chefrénov komplex rovnaký ako jeho klasické vzory; líši sa iba existenciou Veľkej sfingy a jej chrámom; Veľká sfinga mala byť hlavným znakom božskosti a moci faraóna; nie náhodou smeruje k východu, k bohu vychádzajúceho slnka *Hórovi*; všetky obrady starého Egypta mali zobrazovať vesmír a zachovať večný cyklus života: slnečný cyklus; moc Veľkej sfingy predstavuje chrám, ktorý sa nachádza medzi jej prednými labami; nie je nikde inde v Egypte; tento chrám má dve svätyne v smere východ a západ, vlastne výklenky v smere slnečného lúča v období rovnodennosti; chrám Veľkej sfingy je zasvätený slnečnému kultu; v centrálnej časti chrámu sa nachádza vyvýšenina pre

sochy (zrejme faraónove); je tu 12 vyvýšených miest (pozri *symboly číselné: 12*), ktoré sú výrazom 12 denných a 12 nočných hodín, 12 mesiacov roka; niektoré časti tohto slnečného chrámu sú nedokončené; po smrti faraóna Chefréna, syna faraóna Cheopsa, nastal úpadok starej egyptskej ríše a vznikla akási občianska vojna medzi rodinami s ambíciami uchvátiť moc nad Egyptom; každý rod staval hrobku na svojom území a pohrebiská Gíza a *Memfise* zostávali opustené; piesok zakryl Veľkú sfingu až po hlavu; 1100 rokov po jej dokončení, v 1400pr.Kr. ju podľa legendy objavil Tuthmose IV. na poľovačke; uľahol do tieňa vyčnievajúcej hlavy, zaspal a sfinga k nemu v spánku prehovorila (pozri *Sfinx*); ak odstráni piesok, ktorý ju zakrýva, stane sa faraónom; Tuthmose IV. sa faraónom skutočne stal, keď zomrel jeho starší brat; nový faraón dal odstrániť všetok piesok a pochybnosti o svojom práve na trón sa usiloval vyvrátiť na žulovej doske (*stéle*), ktorú umiestnil medzi labami sfingy; tam prerozprával svoj sen a dal zobrazit' seba, ako obetuje sfinge; piesok a erózia zapríčinili odpadávanie obloženia; Tuthmose IV. začal s obnovou sochy a stal sa tak vlastne jej prvým *reštaurátorom* a to už pred 3400 rokmi; dal postaviť plášť z *vápence* a Veľká sfinga dostala podobu, akú poznáme dnes; Tuthmose IV. vzkriesil aj chrám medzi labami sfingy, obnovil aj jej kult, však bez vzťahu k faraónovi Chefrénovi; Veľká sfinga sa stala symbolom celého kráľovstva; symbolom kráľovstva bol aj *Horus*, a tak sfinga dostala nové meno „Horus na obzore“; viac ako 3000 rokov chátala a až do napoleonských vojen; počas Napoleonovho ťaženia do Egypta 1798 ju objavili vedci, ktorých so sebou na expedíciu zobral; tí v 19 zväzkoch popisali a zakreslili sfingy, pyramídy a egyptské chrámy; je možné povedať, že na počiatku modernej egyptológie stojí *Napoleon*; dal odstrániť piesok a kým odišiel z neúspešnej expedície (bol porazený anglickým admirálom Nelsonom), začalo sa objavovať telo Veľkej sfingy; tvár sfingy úspešne odolávala; nos stratila, keď jeden islamský fanatik ho dal odstrániť, lebo hlavu považoval za prejav bezbožnosti (pozri *islamské umenie, obrazoborectvo*); vyvstala otázka, či Veľká sfinga mala aj kráľovskú bradu, lebo sochy faraónov ju mávali; v 19.st. pod hlavou sochy objavili fragmenty kráľovskej brady s typickým kráľovským zapletením a končistým zahnutím, ktoré však nezodpovedali obdobiu, v ktorom bola sfinga tesaná; hlavná časť kráľovskej brady je v *British Muzeu*; vedci sa domnievali, že mohla byť zhotovená neskoršie, ale na brade Veľkej sfingy sa nenachádzajú stopy po uchytaní tohto ťažkého kusu kameňa; Veľkej sfinge chýbal aj typický znak kráľovskej moci, kobra so vztyčenou hlavou (*vedžo*); ale aj jej hlava sa nakoniec našla v piesku a aj ona je umiestnená v British Muzeu; Veľkej sfinge venoval svoju pozornosť aj svojrázny architekt Richard Howard Weiss (?), ktorý chcel zistiť, či sa vo vnútri sochy neukrýva prázdny priestor; začal vŕtať otvor v zadnej časti hlavy; keď sa mu po siedmich metroch vrták zlomil, nasypal do veľkej diery dynamit a kus zadnej časti odstrelil; 1990 egyptská organizácia na ochranu pamiatok obnovila výskum sochy a dala si za cieľ ju zreštaurovať, nahradiť poškodený vápencový plášť; reštaurátorské práce boli ukončené 1998 a socha bola slávnostne odhalená; napriek tomu stále jej chýba nos a treba si domyslieť farby, ktorými bola pokrytá a ktorých zvyšky sa tiež našli v piesku

J.-L. Gérôme: Napoleon pred Sfigou

Veľká sobota - Biela sobota

Veľká Stožka - najcharakteristickejšia oblasť severnej časti Národného parku Muránska planina; pozri *Slovensko*

Š. Pukner: Veľká Stožka

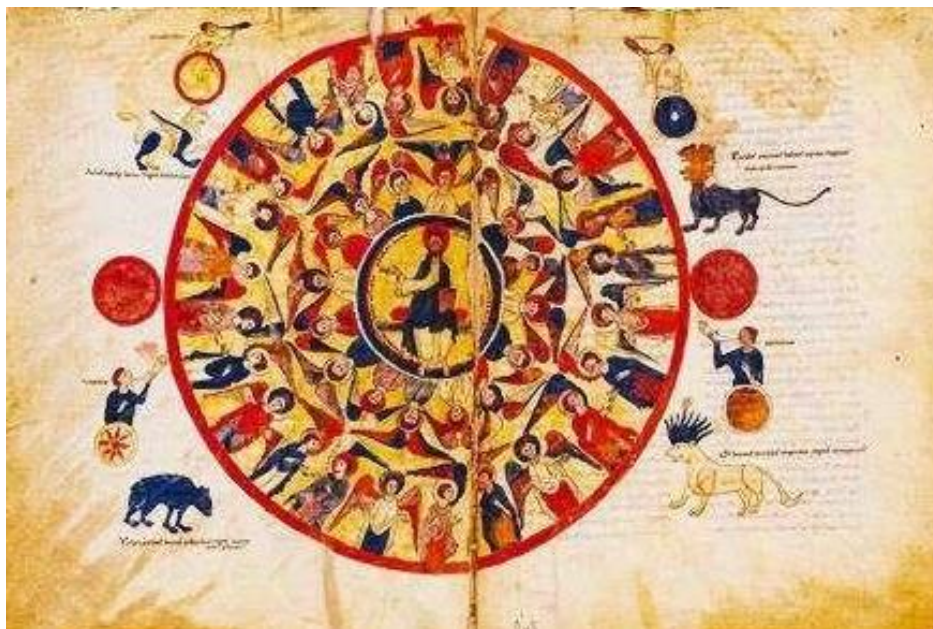
Veľká teofánia - 1. (4,3-5). Veľká teofánia z kapitoly *Oslava Boha stvoriteľa* ako alternatívny názov k *Videnie neba* (s postavou Krista v *majestátu/Maiestas Domini*)

2. (5,1-14). Veľká teofánia z kapitoly *Baránok prevzal sedmočetnú knihu* (s postavou Baránka)

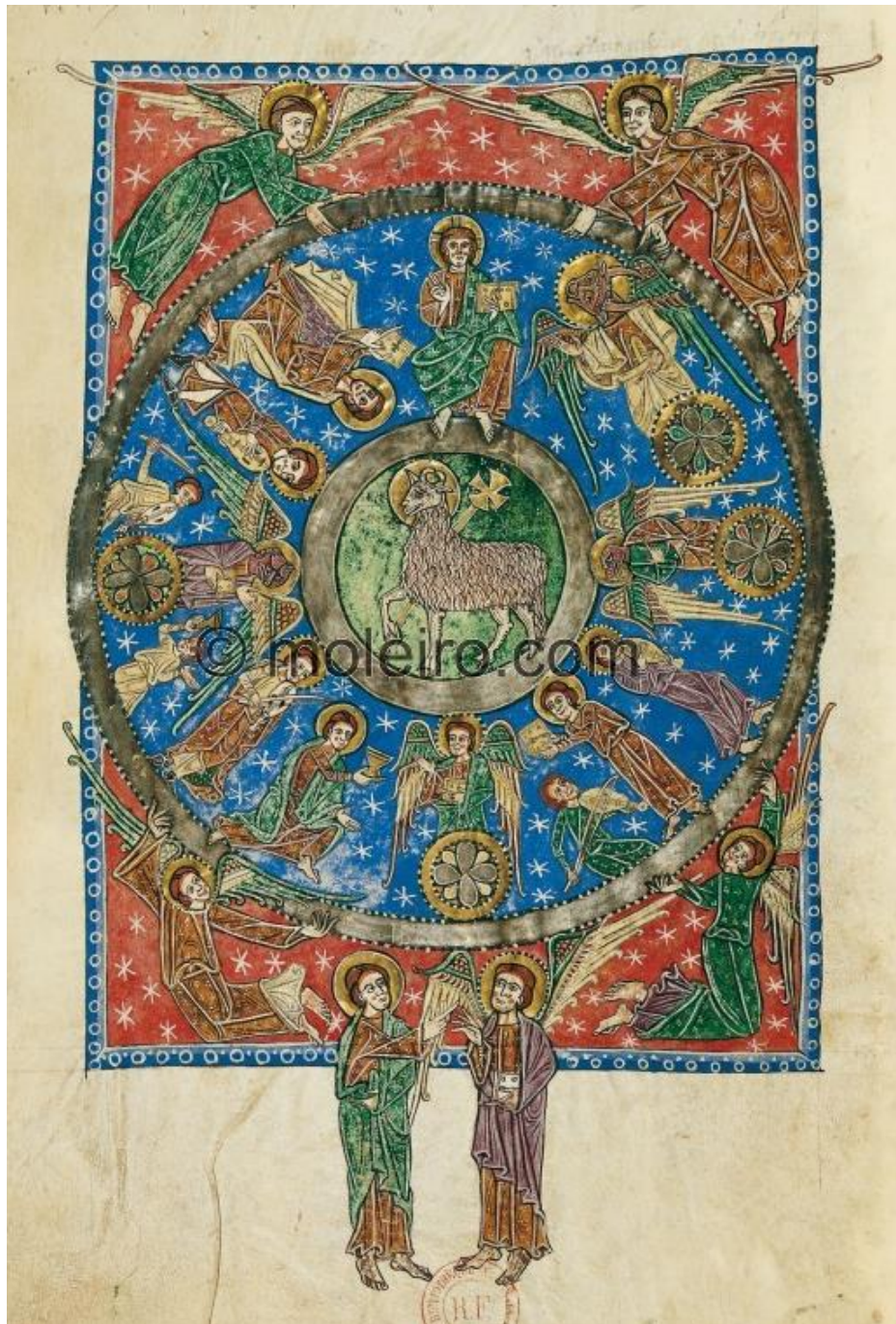
- Veľká teofánia je výtvarné vyjadrenie 4. a 5.kapitoly s vlastnou *ikonografiou*; kompozíciu tvorí kruh (svet), ktorého strede je medailón s Kristom v *Majestáte* alebo *Baránkom Božím* s krížom; ak ide o 5.kapitolu, okolo medailónu s Baránkom sú *apokalyptické bytosti*, 24 starci s cíterami a kruh podopierajú/nesú štyria anjeli symetricky umiestnení v rohoch; v spodnej časti sa nachádza postava sv. Jána s postavou s krídlami, ktorá sa vzťahuje na verše (5,4-5: *Plač sv. Jána/Utešovanie sv. Jána*)

(4,1-5. Sedmočetná kniha). **Videnie neba. Veľká teofánia** (Beatus Huelgas, 1220)

(4,3-5. Oslava Boha stvoriteľa). **Veľká teofánia** (Beatus z Turín, 1100)

(5,1-9. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Videnie Baránka. Veľká teofánia** (Beatus Arroyo, 1.pol. 13.st.)

(5,1-9. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Videnie Baránka. Veľká teofánia** (Beatus Escalada, pol. 10.st.)

(5,1-9. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Videnie Baránka. Veľká teofánia** (Beatus Millán, 10.-12.st.)

(5,1-9. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Videnie Baránka. Veľká teofánia** (Beatus Huelgas, 1220)

(5,1-9. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Videnie Baránka. Veľká teofánia** (Beatus Manchester, 1175)

Veľká teofánia alebo Syntéza apokalypsy - 4.-5.kapitola (*Oslava Boha Stvoriteľa, Baránok prevzal sedmopečatnú knihu*); Veľká teofánia alebo Syntéza apokalypsy má vlastnú ikonografiu; tvorí ju kruh (svet), ktorého strede je medailón s *Baránkom Božím* s krížom; okolo neho sú *apokalyptické bytosti*, starci s *citerami* a ležiace postavy anjelov; na celej kruhovej konštrukcii sa nachádza trón s Bohom, obklopený svätožiarou, ktorú pridržávajú dvaja anjeli; námet sa netýka 19.kapitoly: *Oslava Boha na nebi*; pozri *apokalyptické motívy*; porovnaj *Veľká epifánia* (*Kristov druhý príchod: 1,7-8*)

<http://www.moleiro.com/en/beatus-of-liebana/silos-beatus/miniatura/108>

(4.-5. Oslava Boha Stvoriteľa, Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Veľká teofánia alebo Syntéza apokalypsy** (Facundus Beatus, 1047)

(4.-5. Oslava Boha Stvoriteľa, Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Baránok obklopený štyrmi bytosťami/Veľká teofánia alebo Syntéza apokalypsy** (Beatus Silos, 1109)